

ADRESAREA PRIN COMISII ROGATORII ȘI EXECUTAREA ACESTORA CA FORMĂ A ASISTENȚEI JURIDICE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ

ADDRESSING THROUGH ROGATORY COMMISSIONS AND THEIR EXECUTION AS A FORM OF INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL MATTERS

CZU: 343.13/14:341.4

Angela CUCIURCĂ¹

ABSTRACT. *The actuality of the subject is based on the interest shown for knowing the address through rogatory commissions and their execution as a form of international legal assistance in criminal matters.*

Rogatory Commission means, in fact, an institution used for the administration of evidence or the performance of procedural acts by an organ other than the one investigating the criminal case, it is regarded as an auxiliary probation procedure that is used when a criminal prosecution body or a court is unable to perform a procedural act directly. The possibility of such situations has led to the Regulation of a form of judicial assistance through the use of which, the national judicial body may request the performance of a procedural act by the judicial bodies of one state (rogatory commission active or abroad) and vice versa, judicial bodies of another state may request, in similar situations, national judicial bodies, carrying out procedural acts (passive or foreign rogatory commission).

We emphasize that recourse to the services of the rogatory commission is an exception in the work of the judicial bodies, which use it only in situations where they are not able to perform a certain procedural act personally, the only difference between them being the territorial area of activity.

The purpose of the rogatory commission is to ensure the implementation of international judicial assistance, being a procedural measure, which can be ordered or carried out by the national judicial bodies both in the prosecution and in the trial phase. In this way, we consider that the rogatory commission, as a process of probation, makes its contribution to the administration of evidence in the criminal trial, having an enormous contribution to the establishment of the means of evidence, which prove the facts that form the object of probation. It is only possible to carry out rogatory commission in respect of acts. Making a rogatory commission is possible only in respect of procedural acts, which the criminal investigation body or the court cannot carry out directly.

Keywords: *Rogatory commission, judicial bodies, means of evidence, administration of evidence, procedural acts, the efficiency of the criminal process, international cooperation, the request for a rogatory commission.*

REZUMAT. *Actualitatea subiectului abordat rezidă din interesul manifestat pentru cunoașterea adresării prin comisii rogatorii și executarea acestora ca formă a asistenței juridice internaționale în materie penală.*

¹ Angela CUCIURCĂ, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Tehnică din Moldova, e-mail: cuciurcaangela@mail.ru, ORCID ID: 0000-0002-6929-7231

Comisia rogatorie semnifică de fapt, o instituție utilizată pentru administrarea unor probe sau efectuarea unor acte procedurale de către un organ, altul decât cel care instrumentează cauza penală, fiind privit ca un procedeu de probațiune auxiliar care se folosește atunci când un organ de urmărire penală sau o instanță de judecată nu are posibilitatea de a efectua nemijlocit un act procedural. Eventualitatea unor astfel de situații a determinat reglementarea unei forme de asistență judiciară prin utilizarea căreia, organul judiciar național poate solicita efectuarea unui act procedural de către organele judiciare dintr-un stat (comisie rogatorie activă sau în străinătate) și invers, organele judiciare din alt stat, pot solicita, în situații similare, organelor judiciare naționale, efectuarea unor acte de procedură (comisie rogatorie pasivă sau din străinătate).

Subliniem că recurgerea la serviciile comisiei rogatorii se constituie ca o excepție în activitatea organelor judiciare, acestea folosind-o doar în situațiile în care nu au posibilitatea să efectueze personal un anumit act procedural, unicul aspect diferențial între ele fiind raza teritorială de activitate.

Finalitatea proprie a comisiei rogatorii constă în asigurarea realizării asistenței judiciare internaționale, fiind o măsură de ordin procesual, care poate fi, după caz, dispusă sau efectuată de organele judiciare naționale atât în faza de urmărire, cât și în faza de judecată. În așa mod, considerăm, că comisia rogatorie, ca procedeu de probațiune, își aduce aportul la administrarea probelor în procesul penal, având o contribuție enormă la fixarea mijloacelor de probă, care dovedesc faptele ce formează obiectul probațiunii. Efectuarea comisiei rogatorii este posibilă numai în privința actelor procedurale, care organul de urmărire penală sau instanța de judecată, nu poate să le efectueze nemijlocit.

Cuvinte-cheie: *comisie rogatorie, organe judiciare, mijloace de probă, administrarea probelor, acte procedurale, operativitatea procesului penal, cooperare internațională, cererea de comisie rogatorie.*

Introducere. Creșterea continuă a criminalității a condus la consolidarea unor acțiuni și atitudini concrete din partea statelor, având drept scop combaterea criminalității cu elemente de extraneitate.

Unele dintre aceste acțiuni s-au materializat în elaborarea Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală [2], care reprezintă un instrument european în baza căruia statele membre, în temeiul încrederii reciproce, organizează urmărirea infracțiunilor la nivel internațional, cu scopul pedepsirii tuturor celor ce au săvârșit infracțiuni și pentru evitarea riscurilor care pot apărea ca rezultat al unor conflicte de competențe.

Recurgerea la serviciile comisiei rogatorii se constituie ca o excepție în activitatea organelor judiciare, acestea folosind-o doar în situațiile în care nu au posibilitatea să efectueze personal un anumit act procedural, unicul aspect diferențial între ele fiind raza teritorială de activitate.

Metodologie. Cercetarea materializată în prezentul studiu a fost realizată prin aplicarea metodei construcției abstracte, a interpretării logice a normelor de drept, metoda analitică, precum și metoda comparării.

Procesul de realizare a studiului a inclus examinarea prevederilor legale existente, materiale pe această temă și anume: - legislația națională și internațională care reglementează adresarea prin comisii rogatorii și executarea acestora ca for-

mă a asistenței juridice internaționale în materie penală; - jurisprudența relevantă la nivel național și internațional.

Rezultatele investigației. Termenul de comisie rogatorie a fost utilizat de legiuitorul francez prin adoptarea CPP, pus în aplicare prin Ordonanța nr. 58-1296 din 23 decembrie 1958, fiind preluat ulterior și de CPP al Republicii Populare Române, care dedică instituției date secțiunea XIII, capitolul II, titlul III - Probele și mijloacele de probă, și secțiunea II, capitolul VI, titlul - IV Proceduri speciale [16, p. 112].

Modelul francez, adaptat la condițiile naționale, a stat și la baza elaborării CPP al Republicii Moldova, care introduce instituția comisiei rogatorii ca formă a asistenței juridice internaționale (secțiunea 1, Capitolul IX) [4].

Conceptul de comisie (fr. - comission) denumește colectivul organizat care funcționează pe lângă o instituție, o adunare, etc. și care are sarcina de a face propuneri, de a lua hotărâri sau de a executa mandate în cazuri speciale, iar în sintagma comisie rogatorie capătă sensul de însărcinare [17, p. 201] adresată de o instanță judiciară cu sediul într-o anumită localitate sau țară către un organ de jurisdicție cu sediul în altă localitate ori țară, pentru obținerea unor dovezi solicitatoare, în acest sens vine cu completări conținutul art. 15 paragraful 2 alin. 2 din Tratatul încheiat între Republica Moldova și România [16, p. 14], care înțelege prin comisie rogatorie acel act de procedură judiciară prin care un judecător sau procuror, după caz, solicită autorității competente din cealaltă parte contractantă să îndeplinească, în locul său acte judiciare pe care le consideră necesare judecării sau urmăririi penale într-un anumit proces cu care este sesizat.

În așa mod termenul de comisie rogatorie semnifică de fapt, o instituție utilizată pentru administrarea unor probe sau efectuarea unor acte procedurale de către un organ, altul decât cel care instrumentează cauza penală [17, p. 391], fiind privit ca un procedeu de probațiune auxiliar care se folosește atunci când un organ de urmărire penală sau o instanță de judecată nu are posibilitatea de a efectua nemijlocit un act procedural.

Eventualitatea unor astfel de situații a determinat reglementarea unei forme de asistentă judiciară prin utilizarea căreia, organul judiciar național poate solicita efectuarea unui act procedural de către organele judiciare dintr-un stat (comisie rogatorie activă sau în străinătate) și invers, organele judiciare din alt stat, pot solicita, în situații similare, organelor judiciare naționale, efectuarea unor acte de procedură (comisie rogatorie pasivă sau din străinătate) [16, p. 123].

În baza celor expuse, ajungem la concluzia că prin folosirea comisiei rogatorii se renunță la nemijlocirea administrării probelor, în favoarea operativității procesului penal, cu consecințe directe asupra reducerii cheltuielilor judiciare în cauzele penale.

Subliniem că recurgerea la serviciile comisiei rogatorii se constituie ca o excepție în activitatea organelor judiciare, acestea folosind-o doar în situațiile

în care nu au posibilitatea să efectueze personal un anumit act procedural, unicul aspect diferențial între ele fiind raza teritorială de activitate.[16, p. 139]

Spre deosebire de prevederile codurilor de procedură penală a Franței și României, care cunosc două tipuri de comisii rogatorii: comisia rogatorie internă (națională) și externă, procesul penal al Republicii Moldova, cunoaște unele instituții cu aspecte similare comisiei rogatorii interne, în special instituția delegării. Astfel, reglementările CPP, la articolul extinderii competenței teritoriale, prevede că: „în cazul în care anumite acțiuni de urmărire penală trebuie să fie efectuate în afara teritoriului în care se face urmărirea penală, organul de urmărire penală poate să le efectueze însuși sau să dispună, prin delegație, efectuarea acestor acțiuni altui organ respectiv, care este obligat să execute această delegație în termen de cel mult 10 zile” [16, p. 140].

Ținem să menționăm că legislația unor state europene, cum ar fi Austria, Republica Federativă Germană, Norvegia, nu fac distincție între „comisia rogatorie” și „alte cereri de asistență judiciară”: „remiterea actelor de procedură” și „comunicările informației ce figurează în cazierul judiciar”, aceste categorii făcând parte din „asistența judiciară internațională”.

Particularitățile comisiei rogatorii de a-și găsi izvorul juridic primordial în normele dreptului internațional au ca urmare incidența principiilor care guvernează relațiile interstatuale și în primul rând, după părerea lui N. Volonciu, a principiului suveranității [25, p. 51]. Executarea sarcinii pe care o implică orice comisie rogatorie nu echivalează cu o subordonare. Cedarea unei părți a suveranității este una discretă și nu un principiu imperativ, deoarece posibilitatea realizării lui depinde exclusiv de voința și viziunea părții solicitate. Organul judiciar solicitat colaborează în serviciul justiției străine, dar nu este supus controlului acestuia [17, p. 51].

După cum am menționat anterior, comisia rogatorie, după caracter, este un mijloc de probațiune auxiliar (procedeu de probațiune), prin folosirea căruia organele judiciare naționale pot dobândi constatări asupra unor mijloace de probă, pe care nu au posibilitatea să le administreze în mod nemijlocit, și reciproc, organele judiciare din străinătate pot obține constatări asupra unor mijloace de probă ce se află pe teritoriul țării noastre, aceasta fiind, în principiu, funcția de bază a instituției date.

Finalitatea proprie a comisiei rogatorii constă în asigurarea realizării asistenței judiciare internaționale, fiind o măsură de ordin procesual, care poate fi, după caz, dispusă sau efectuată de organele judiciare naționale atât în faza de urmărire, cât și în faza de judecată [17, p. 148]. În așa mod, considerăm, că comisia rogatorie, ca procedeu de probațiune, își aduce aportul la administrarea probelor în procesul penal, având o contribuție enormă la fixarea mijloacelor de probă, care dovedesc faptele ce formează obiectul probatiunii.

Actele procedurale perfectate prin comisie rogatorie sunt analizate de organele judiciare în raport cu ansamblul probelor administrate în cauză, analiză ce

poate avea drept rezultat existența unei concordanțe perfecte între acestea. Verificarea poate demonstra, însă, neconcordanță între constatările rezultate din actele procedurale efectuate prin comisie rogatorie și materialul probatoriu, existent la dosar, primele infirmând pe acesta din urmă, sau invers.

Sancțiunile procesuale sunt atrase de aplicarea necorespunzătoare sau încălcarea dispozițiilor legale în momentul dispunerii sau realizării comisiei rogatorii, aceasta fiind activitate procesuală, reglementată de lege. De cele mai dese ori, survine nulitatea actului procedural, realizat prin comisie rogatorie, deoarece devin aplicabile prevederile CPP al RM [4], referitoare la nulitatea actelor procedurale.

Sfera aplicării acordurilor în privința asistenței juridice în materie penală este strâns legată cu formele asistenței, care formează obiectul acesteia, deoarece ultimele caracterizează și concretizează domeniul de relații, reglementate de acordurile respective. Obiectul asistenței judiciare se materializează în acele acțiuni procesuale, care le execută partea solicitată la cererea organului competent străin.

Convenția Europeană de asistență juridică în materie penală stipulează că partea solicitată va face să se îndeplinească, în formele prevăzute de legislația sa, comisiile rogatorii referitoare la o cauză penală, care îi vor fi adresate de către autoritățile judiciare ale Părții solicitante și care au ca obiect îndeplinirea actelor de urmărire sau comunicarea mijloacelor materiale de probă, dosarelor sau documentelor [2].

Convenția de la Minsk stabilește volumul asistenței juridice, care poate fi acordat de către instituțiile de justiție a statelor contractante. Aici se atribuie întocmirea și transmiterea documentelor; efectuarea perchezițiilor; transmiterea și eliberarea probelor materiale; efectuarea expertizei; anchetarea părților, acuzaților, martorilor, experților [12, p. 143]. Prevederile date nu pot fi aplicate într-o manieră extensivă. Astfel, în baza Convenției, nu poate fi acordată asistența juridică în cauzele administrative, nu pot fi recunoscute și aplicate pe teritoriile Părților hotărâri arbitrale, sentințele penale în ceea ce privește confiscarea averii, etc. [23].

Reglementări similare cu cele expuse mai sus, prevăd și tratatele bilaterale, încheiate între Republica Moldova și Letonia, Lituania, Rusia și Ucraina [12, p. 185].

O formulare distinctă de primele în ceea ce privește volumul asistenței judiciare, oferă acordul bilateral între Republica Moldova și Turcia [23]. Prevederile art. 28 stipulează că: „Părțile contractante au convenit să-și acorde reciproc, în conformitate cu prevederile prezentului capitol, cele mai largi măsuri de asistență mutuală în procesul atragerii la răspundere penală pentru faptele care la momentul solicitării de asistență se aflau în competența autorităților juridice ale Părții Contractante solicitante”.

Tratatul dintre Republica Moldova și România [3], în art. 58 prevede, că asistența juridică în materie penală cuprinde: înmânarea de acte juridice și extrajudiciare, luarea de declarații învinuitorilor și inculpaților, audierea martorilor și experților, efectuarea de expertize, percheziții, cercetări la fața locului, predări de probe materiale, precum și alte activități procesuale legate de administrarea probelor, iar legea specială în această privință a României, stipulează că obiectul asistenței juridice este: asistența judiciară internațională în materie penală, cuprinde, îndeosebi, următoarele activități: notificarea actelor de procedură care se întocmesc ori se depun într-un proces penal; efectuarea comisiilor rogatorii; înfățișarea în statul solicitant a martorilor, experților și a persoanelor urmărite; cazierul judiciar; măsuri referitoare la amânarea pronunțării hotărârii judecătorești sau la suspendarea executării pedepsei, la liberarea condiționată, la amânarea începerii executării pedepsei sau la întreruperea executării acesteia; cererea de urmărire; alte forme de cooperare, inclusiv cele derivând din obligațiile internaționale de prevenire și combatere a infracțiunilor.

Un spectru mai larg de activități, la fel cu caracter subsidiar, este prevăzut în acest sens de CPP al Republicii Moldova în art. 533 care atribuie volumul asistenței juridice.

CPP al Federației Ruse, spre deosebire de cel al Republicii Moldova, nu conține prevederi exprese referitoare la obiectul asistenței juridice. Doctrina rusă [14, p. 805], asumându-și obligația să suplinească această lacună, aduce următoarea clasificare a acțiunilor procedurale ce pot fi realizate prin comisie rogatorie: primirea cererilor și declarațiilor; acordarea asistenței la aducerea persoanelor, aflate în detenție pe teritoriul statului străin, pentru depunerea mărturiilor și acordarea ajutorului la desfășurarea anchetei și altor măsuri procesuale; înmânarea actelor, referitoare la procedura în cauzele penale; executarea cercetărilor de anchetă și judecătorești; identificarea personalității și locul aflării anumitor persoane; efectuarea expertizelor judiciare; acțiuni cu privire la sechestrarea averii, transmiterea bunurilor căpătate pe cale criminală; alte modalități de asistență.

Practica de lucru organelor judiciare a Republicii Moldova cunosc însă o gamă mult mai mare de activități, acordarea asistenței juridice internaționale efectuându-se în baza a 11 instrumente internaționale, conform cărora pot fi întreprinse următoarele acțiuni: interogarea părților, acuzaților și inculpaților, martorilor, experților; efectuarea expertizelor; cercetarea judiciară; percheziționarea; sechestrarea; transmiterea și eliberarea probelor materiale; căutarea și extrădarea persoanelor ce au comis infracțiuni; recunoașterea și executarea deciziilor judiciare pe cauze civile, sentințelor, în ceea ce privește acțiunea civilă; înmânarea și expedierea documentelor; prezentarea informațiilor despre antecedentele penale ale acuzaților; întocmirea și transmiterea de acte; transferul persoanelor condamnate în vederea tragerii la răspundere penală sau în vederea executării pedepse, etc.

Examinând prevederile legislative expuse mai sus, deducem concluzia că efectuarea comisiei rogatorii este posibilă numai în privința actelor procedurale, care organul de urmărire penală sau instanța de judecată, nu poate să le efectueze nemijlocit.

Așadar, unul din actele procedurale de bază ce pot fi realizate prin comisie rogatorie, este audierea persoanelor în calitate de martori sau experți, în legătură cu aceasta, ținem să menționăm că există un șir de condiții generale, nerespectarea cărora atrage imposibilitatea cooperării statelor în acest domeniu. Astfel, pentru ca statul solicitant să capete posibilitatea audierii persoanei respective în scopul primirii depozițiilor pe o cauză penală, sau partea opusă să poată acorda forma dată de asistență, este necesar ca primul să reglementeze legislativ procedura primirii declarațiilor [13, p. 195].

Convenția Europeană, fiind actul de bază în acest sens, stabilește în titlul 3 doar principiile și limitele admisibile ale formelor de asistență, solicitate prin comisie rogatorie, conținutul și procedura nemijlocită de realizare, rămânând prerogativa legislației naționale.

Art. 8 al Convenției Europene stabilește regula ce decurge dintr-o uzanță internațională, conform căreia martorii și experții sunt liberi de a nu se prezenta în țara solicitată fără să le fie aplicată vre-o sancțiune sau măsură de constrângere, chiar dacă citația va cuprinde un ordin categoric. Reieșind din prevederile date, CPP al RM, statuează că: „martorul sau expertul care se află în afara hotarelor Republicii Moldova poate fi citat de către organul care desfășoară procesul penal pentru executarea anumitor acțiuni procesuale pe teritoriul Republicii Moldova, în cazul în care el acceptă” [2].

Convenția Europeană stabilește că aceste cheltuieli sunt rambursabile martorului sau expertului de către Partea solicitantă și sunt calculate de la locul lor de reședință, fiind acordate potrivit nivelelor cel puțin egale celor prevăzute de tarifele și regulamentele în vigoare în țara în care audierea trebuie să aibă loc [2]. O sumă mai mare le va putea fi atribuită de partea solicitantă dacă se va lua o decizie în acest plan. Convenția de la Minsk prevede recuperarea salariului pentru zilele lipsă a persoanelor, prezența cărora este solicitată prin comisie rogatorie, expertul, în afară de sumele indicate având dreptul și la onorariu de expert [1].

Chestiunea de bază, concretizată de statul solicitat la examinarea cererilor de comisie rogatorie, ce au ca obiect ascultarea martorului pe teritoriul statului solicitant, este existența, din partea ultimului, a garanțiilor de apărare a drepturilor persoanelor, a căror depoziții sunt necesare [21, p. 83]. Convenția din '59 stipulează în art. 12, că nici un martor sau expert, oricare ar fi naționalitatea sa, care, ca urmare a unei citații, se va înfățișa în fața autorităților judiciare ate Părții solicitante, nu va putea fi nici urmărit, nici deținut, nici supus vreunei alte restricții a libertății sale individuale pe teritoriul acestei Părți pentru fapte sau condamnări

anterioare plecării sale de pe teritoriul Părții solicitate. Prevederi similare găsim în art. 9, Convenția CSI, și art. 539 al. 4, CPP al RM.

Trebuie de menționat, că solicitând citarea unui martor, în cerere trebuie de indicat termenele de valabilitate a imunității date unui martor pe teritoriul statului solicitant. Acești termeni sunt diverși, în dependență de acordul în baza căruia este acordată asistența judiciară. Totuși acordăm prioritate convențiilor susmenționate, car prevăd pierderea imunității de către martor, expert sau persoana urmărită, în 15 zile de la momentul când prezența acestuia nu mai este necesară autorităților judiciare a Părții solicitante. Perioada de 15 zile nu include timpul în care persoanele respective nu au avut posibilitatea de a părăsi teritoriul statului străin, din cauza unor circumstanțe obiective, independente de voința lor, cum ar fi de exemplu, îmbolnăvirea gravă a uneia dintre aceste persoane, care face imposibilă transportarea ei peste hotarele statului solicitant.

Se impune amintit faptul, că martorul nu poate fi silit să facă declarații contrar intereselor sale sau a rudelor apropiate, iar dacă ne referim la martorul citat prin comisie rogatorie din străinătate suntem obligați să recunoaștem dreptul acestuia de a refuza să depună declarații, nefiind subiect al componenței de infracțiune, prevăzută de art. 313, CPP al Republicii Moldova. Legislația națională a Republicii Moldova [4] indică categoriile de persoane, care nu pot fi citați și ascuțați ca martori. La această categorie se atribuie rudele apropiate, precum soțul, soția, logodnicul, logodnica bănuțului, învinutului, inculpatului, organul de urmărire penală sau instanța având să aducă aceasta la cunoștința persoanelor respective sub semnătură. Din aceste considerente, probele dobândite fără a lua în considerație acest aspect, nu vor avea efect juridic în cauza penală, pentru care se adresează cu comisie rogatorie. Este important din partea organelor judiciare să determine, dacă persoana citată din străinătate poate fi ascuțată în calitate de martor în conformitate cu legislația națională, are sau nu dreptul de a refuza depunerea mărturiilor, etc.

Respectarea acestor aspecte procedurale în conținutul cererii de comisie rogatorie ar permite evitarea unor eșecuri procesuale, deseori întâlnite în practica judiciară națională.

Prevederi reușite după părerea noastră sunt formulate în citația unei judecătorei germane la adresa unei cetățene a Republicii Moldova, care stabilește, că martorii îndeplinesc misiune importantă. Prin declarația martorilor, ei vor contribui într-o măsură importantă la hotărârea judecătorei. Audiarea martorului în termenul indicat are ca scop descoperirea adevărului, chiar dacă s-a făcut o declarație la poliție, în fața procurorului sau judecătorului. Martorul are dreptul la despăgubire pentru venitul care-l pierde în acest timp și compensare pentru cheltuieli; pentru cheltuielile de călătorie se poate acorda în această împrejurare un cont. Totodată ei roagă să fie înștiințați imediat în cazul în care adresa martorului se va schimba, pentru ca să fie tot timpul accesibil. În caz că martorul nu posedă limba germană, se solicită anunțarea neîntârziată. În acest caz va fi un traducător

de față. Înștiințați-ne vă rugăm dacă intenționați să dați urmare acestei citații. În cazul afirmativ la citație, vă rugăm să aduceți la termenul stabilit dovezi care au de a face cu acest caz.

Conform art. 12 al Convenției Europene privind asistența juridică în materie penală, „vi se acordă libera tăcere. Dacă veniți la termenul menționat, pe teritoriul Germaniei nu puteți fi urmărit, ținut sub arest sau în alt fel îngrădit în libertatea personală pentru fapte sau condamnări din timpul dinaintea începerii călătoriei de pe teritoriul țării în care ați fost citat. Această protecție ia sfârșit când dvs. în următoarele 15 zile după ce autoritățile nu vă mai solicită prezența, ați avut posibilitatea de a părăsi teritoriul Germaniei, totuși ați rămas pe teritoriul acesteia, după părăsirea teritoriului Germaniei va-ți reîntors în aceasta” [2].

O situație deosebită se creează atunci, când este solicitată prin comisie rogatorie prezența unei persoane, în calitate de martor sau pentru confruntare, care este deținută într-un stat străin. CPP al RM, în art. 539 alin. 6 stipulează, că citarea persoanei deținute pe teritoriul statului străin se efectuează conform prevederilor articolului respectiv, cu condiția că persoana temporar transferată pe teritoriul Republicii Moldova de către organul respectiv al țării străine pentru efectuarea acțiunilor indicate în cererea de transferare va fi întoarsă în termenul arătat în cerere. Condițiile de transferare sau refuzul transferării se reglementează de tratatele internaționale la care Republica Moldova și țara solicitată sunt parte sau în temeiul obligațiilor scrise în condiții de reciprocitate.

În acest context, tratatul Federația Rusă [24] prevede că dacă este chemată ca martor o persoană ce se află în stare de arest pe teritoriul părții solicitate, ea poate fi transmisă statului solicitant pentru o perioadă, cu condiția să fie menținută în stare de arest și să fie înapoiată imediat după interogare. Această formulare exclude introducerea în cererea de transferare a perioadei de timp, pentru care este solicitată prezența persoanei date pe teritoriul statului solicitant. Indicații similare conțin și restul tratatelor bilaterale încheiate de Republica Moldova în domeniul asistenței internaționale în materie penală.

Cea mai amplă reglementare a acestui aspect, după părerea noastră, este oferită de Convenția Europeană, care prevede în art. 11 că: „orice persoană deținută, a cărei înfățișare personală în calitate de martor sau pentru confruntare este cerută de Partea solicitantă, va fi transferată temporar pe teritoriul unde va avea loc audierea, sub condiția înapoierii sale în termenul indicat de către Partea solicitată și sub rezerva dispozițiilor art. 12 în măsura în care acestea pot fi aplicate”. Raportul explicativ al Convenției dă interpretarea că transferul, în principiu, trebuie realizat, cu condiția că nu vor fi incidente cazurile prevăzute de al. 2 art. 11, în baza cărora poate fi formulat refuzul: persoana deținută nu consimte; prezența sa este necesară într-un proces penal în curs pe teritoriul Părții solicitate; transferarea sa este susceptibilă de a-i prelungi detenția; alte considerații imperioase se opun transferării sale pe teritoriul Părții solicitante.

În situația în care între două state ce-și acordă ajutor reciproc nu există căi directe de comunicații, apare necesitatea de a tranzita persoanele respective pe teritoriul unui stat terț. Tranzitul este o instituție utilizată mult mai frecvent în practica extradării, în cadrul căruia funcționează mai multe aspecte procedurale, dar care are o relevanță deosebită și în cadrul asistenței judiciare prin comisie rogatorie.

Astfel, aceeași Convenție prevede că, tranzitul pe teritoriul unui stat terț a persoanei deținute va fi acordat la cererea, însoțită de toate documentele necesare, adresată de Ministerul Justiției al Părții solicitante, Ministerului Justiției al Părții solicitate pentru tranzit. Orice parte Contractantă este drept să le refuze acordarea tranzitului resortisanților săi.

Alin. 3 al art. 11 exclude condiția obligatorie, prevăzută de tratate referitor la menținerea persoanei în detenție și pe teritoriul statului solicitant, stipulând că partea solicitată poate cere punerea ei în libertate.

Tot aici ținem să menționăm, că cooperarea internațională în materie penală, pe lângă acordarea asistenței judiciare propriu-zise, presupune asigurarea informațională, inclusiv cu date referitor la legislația națională, schimbul de experiență între organele de ocrotire a normelor de drept, elaborarea actelor internaționale care reglementează activitatea statelor în domeniul luptei cu criminalitatea, coordonarea activității în descoperirea și cercetarea infracțiunilor cu referință la mai multe state, etc. [11, p. 653].

În zilele noastre, ca rezultat al dezvoltării cooperării dintre state se creează suficiente resurse pentru multiplicarea și diversificarea formelor de asistență juridică, problema îmbrăcând un aspect al luptei, efortului comun împotriva criminalității [9, p. 284].

Organele competente în adresarea comisiei rogatorii

Ordinea interacțiunii organelor, competența părților solicitate și solicitante în cadrul adresării prin comisie rogatorie se determină prin mecanismul realizării obligațiilor statelor participante, ce include canalele transmiterii comisiilor rogatorii cu privire la asistența judiciară și executarea lor nemijlocita.

O analiză paralelă a instituției extradării demonstrează că interacțiunea organelor judiciare a două state nu influențează fondul cauzei, deoarece statul solicitat primește hotărârea despre posibilitatea sau imposibilitatea extradării unei persoane concrete fără referire la fondul cauzei, ținându-se cont doar de respectarea de către statul solicitant a unui șir de formalități obligatorii [19, p. 29].

Modul de transmitere a adresărilor de asistență este reglementat, în afară de acordurile internaționale la care suntem parte, și de legislația națională, potrivit căreia, adresările referitoare la asistența juridică internațională în materie penală se fac prin intermediul Ministerului Justiției sau a Procuraturii Generale direct și/ sau prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova, cu excepția cazurilor când, pe bază de reciprocitate, se prevede o altă modalitate de adresare [24].

La rândul său, Convenția Europeană, în art. 15, paragraful 1, definește mijloacele sau căile de transmitere ce pot fi utilizate în cadrul ajutorului reciproc, indicând că comisiile rogatorii vor fi adresate de Ministerul Justiției al Părții solicitante, Ministerului Justiției părții solicitate și vor fi înapoiate pe aceeași cale. De practica dată se țin majoritatea țărilor semnatare a Convenției date. Paragraful 2 prevede că în caz de urgență, comisiile rogatorii vor putea fi adresate de către autoritățile judiciare ale Părții solicitante direct autorităților judiciare ale Părții solicitate, ceea ce favorizează creșterea nivelului operativității executării cererilor de comisie rogatorie.

Totodată, unele țări, în concordanță cu specificul legislației naționale, privește în calitate de organe centrale în domeniul asistenței internaționale alte structuri de stat. În Statul Israel asemenea împuterniciri sunt atribuite Instanței de judecată, în Malta și Luxemburg - Procuraturii Generale. Organele Afacerilor interne sunt privite ca organe naționale centrale pentru scopurile Convenției date în Elveția și Marea Britanic, în Slovacia și Republica Cehă sunt două organe centrale - Procuratura Generală și Ministerul Justiției, în Lituania trei, Procuratura Generală, Ministerul Justiției și Ministerul Afacerilor Interne [15, p. 249].

Numărul organelor date este considerabil mai mare în Rusia, care, în baza prevederilor art. 15, alin. 6 din Convenția Europeană, a declarat rezerve conținutului acesteia prin actul de ratificare depus la 1 octombrie 1999, indicând că organele competente în adresarea și executarea comisiei rogatorii vor fi: Judecătoria Supremă a Federației Ruse - privind activitatea judecătorească a Judecătoriei Supreme a Federației Ruse; Ministerul Justiției pe chestiunile legate de activitatea instanțelor judecătorești, cu excepția Judecătoriei Supreme; MAI, Serviciul Federal de Securitate, Serviciul Federal al Poliției Fiscale - în legătură cu cererile de comisie rogatorii, ce nu necesită hotărâre judecătorească sau acordul procurorului; Procuratura Generală a Federației Ruse - în celelalte cazuri [14, p. 808].

La fel Procuratura Generală i-a hotărâri cu privirea la utilizarea legislației procesuale a statului solicitant, referitor la executarea comisiilor rogatorii externe.

România, la momentul ratificării Convenției Europene [5], a prevăzut că cererile de asistență judiciară în faza de cercetare și urmărire penală vor fi adresate Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție României, iar cele din faza de judecată vor fi adresate Ministerului Justiției.

În ce privește Republica Moldova, la momentul adoptării instrumentului de ratificare a Convenției sus-numite, Parlamentul a declarat că toate cererile de asistență trebuie adresate Ministerului Justiției sau Procuraturii Generale [6].

Activitatea Ministerului Justiției al Republicii Moldova în domeniul cooperării internaționale este realizată de Direcția relații internaționale și integrare europeană. Rolul și misiunea acestei subdiviziunii este de a contribui la asigurarea racordării politicilor în domeniul justiției la prioritățile și necesitățile de integrare

europeană ale țării, stabilirea și valorificarea relațiilor internaționale în domeniu, precum și coordonarea procesului de acordare a asistenței juridice reciproce [23, p. 7].

În baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 698 din 3 iunie 2002, prin care s-a dispus inițierea procedurilor de negociere procedurilor de negociere asupra acordurilor de colaborare cu 15 ministere a justiției, precum și în baza altor hotărâri corespunzătoare, a fost continuat procesul de încheiere a Acordurilor bilaterale de cooperare în domeniul justiției, punerea în aplicare a cărora permit, de asemenea, efectuarea unor schimburi de experiență pentru eficientizarea activităților de elaborare a unor proiecte de legi, specializarea unor magistrați moldavi în cadrul unor programe de perfecționare profesională organizate de instituțiile statelor străine, schimbul de date statistice și alte forme de cooperare [7].

Un rol nu mai puțin important în colaborarea judiciară internațională în materie penală, îl are Procuratura Generală, prin intermediul Serviciului Relații Internaționale și integrare europeană.

Menționăm, că primirea solicitării de asistență judiciară nu se reduce la simpla informare a organului central, aceasta fiind transmisă ultimului pentru verificare și autorizare. Anume el determină dacă actele prezentate corespund dispozițiilor generale ale acordului, dacă nu sunt temeiuri pentru refuzul acordării asistenței solicitate. La rândul său, comisia rogatorie executată este transmisă organului central al statului solicitat, pentru a fi remisă nemijlocit organului central al statului solicitant, organe care determină confidențialitatea informației primite, etc.

Pe parcursul anului 2010, conform Generalizării Secției asistență juridică internațională și integrare europeană, Procuraturile teritoriale și specializate au primit spre executare 496 (532) cereri de comisie rogatorie formulate de organele de drept străine, din cele 519 (558) examinate. Restul 19 (26) au fost restituite inițiatorului.

Totodată, organele de drept naționale au formulat cu scop de inițiere către alte state 610 (324) de cereri de comisie rogatorie dintre care 512 (271) au fost admise spre transmitere părților solicitate [24, p. 6].

În același timp, textul Convenției mai prevede o categorie de organe care pot fi implicate la transmiterea cererii de comisie rogatorie în scopul ridicării operativității adresării și executării acesteia, și anume organele judiciare, care pot ocoli calea centralizată, utilizând adresarea directă, de către organele judiciare ale Părții Solicitante organelor judiciare ale Părții solicitate. Acestea pot fi indicate de orice Parte Contractantă în momentul semnării Convenției sau al depunerii instrumentului său de ratificare sau de aderare, prin declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei [2].

Republica Moldova în acest sens a declarat că autorități judiciare se consideră judecătoriile, Curtea de Apel, Curtea Supremă de Justiție și organele procu-

raturii. Aceste autorități judiciare nu numai că au obligația informării directe a organului central în privința solicitării primite, dar trebuie să o transmită ultimului pentru verificare și autorizare.

Prevederi similare conține și Convenția de la Minsk, conform căreia, instituțiile de justiție ale Părților Contractante, în procesul acordării asistenței juridice, comunică între ele prin intermediul organelor sale centrale [1]. Convenția nu stabilește care anume sunt aceste organe, însă unele acte internaționale încheiate între statele ex-sovietice stipulează condiții identice cu Convenția Europeană [8], altele desemnează ca organe centrale Ministerul Justiției și Procuraturile Generale [8]. Practica a stabilit că comunicarea la stadiul de cercetare penală, anchetă preliminară, etc, se efectuează prin intermediul Procuraturilor Generale sau Republicane, iar la stadiul examinării cauzei în instanța judecătorească - prin intermediul Ministerului Justiției [10, p. 12].

Tratatele dintre Republica Moldova și Letonia, Lituania, Federația Rusă, prevăd ca organe centrale ministerele de justiție și procuraturile generale sau federale.

Tratatul cu Ucraina, în art. 3, stabilește posibilitatea stabilirii unor relații directe între organele judiciare dacă organele centrale au convenit asupra acestui fapt. Astfel de înțelegeri, însă, n-au avut loc între Părțile Contractante, urmând ca acordarea asistenței juridice să fie efectuată în continuare doar prin intermediul organelor centralele.

În general, luând în considerație experiența statelor membre la Convenția Europeană în chestiunile cu privire la desemnarea organelor centrale, ținem să menționăm, că un număr mare de asemenea organe nu sporește controlului efectiv, la nivel național, asupra transmiterii și executării cererilor de comisie rogatorie, alegerea canalului de transmitere, etc. În majoritatea țărilor este un organ unic – Ministerul Justiției - sau două - Procuratura Generală - dacă organele procuraturii sunt independente de Ministerul Justiției. Chiar și în cazul existenței procedurii simplificate de transmitere a unor categorii de cereri de comisie rogatorie nemijlocit executorilor ei, despre așa o adresare imediat este înștiințat organul central al statului solicitat, ca ultimul să aibă posibilitatea efectuării unui control efectiv asupra executării ei și respectării echilibrului intereselor legitime a două state cointeresate, ceea ce de fapt și constituie scopul Convenției Europene [21, p. 45].

Ținem să remarcăm că transmiterea competenței în cercetarea anumitor cauze penale este specifică doar procedurii adresării și executării cererii de comisie rogatorie, instituția extradării sau recunoașterii hotărârilor judecătorești definitive străine necunoscând aspectul dat.

Procedura adresării prin comisie rogatorie este expres prevăzută de CPP în art. 536, care prevede că „organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acțiuni procesuale pe teritoriul

unui stat străin se adresează prin comisie rogatorie organului de urmărire penală sau instanței de judecată din statul respectiv sau către o instanță penală internațională conform Tratatului internațional la care Republica Moldova este parte, sau pe cale diplomatică în condiții de reciprocitate”.

Conținutul și forma cererii de comisie rogatorie

Una din principalele condiții a acordării efective și la timp a asistenței judiciare internaționale în materie penală o constituie formularea completă, corectă, logică după conținut și faptic întemeiată a cererii de comisie rogatorie.

Actele internaționale cu privire la asistența juridică nu stabilesc care ar trebui să fie forma și conținutul comisiei rogatorii, fiind prevăzut doar faptul că „Partea solicitată va face să se îndeplinească, în formele prevăzute de legislația sa, comisiile rogatorii referitoare la o cauză penală” [2].

Autorii CPP, au inclus în secțiunea ce cuprinde dispoziții cu privire la instituția comisiei rogatorii, un articol aparte consacrat conținutului și formei cererii de comisie rogatorie (art. 537). Cererea de comisie rogatorie și documentele anexate sânt semnate și autentificate cu ștampila oficială a instituției competente solicitante.

Acest fapt constituie un progres enorm, deoarece până la momentul actual legislația națională nu reglementa în mod practic aceste relații, lucrătorii practici aplicând direct prevederile instrumentelor internaționale, prevederile cărora în acest domeniu în majoritatea lor sunt foarte laconice. Ca rezultat, fiecare jurist interpreta în felul său normele tratatelor, fapt ce genera lipsa uniformității în aplicarea lor [10, p. 4].

Ținem să menționăm aici, că prevederile CPP al Republicii Moldova sunt cu mult mai precise și mai clare decât prevederile CPP al Franței, României, Federației Ruse, Belorusei, a altor republici post-sovietice.

Astfel, CPP al Franței în art. 151 stipulează că comisia rogatorie indică natura infracțiunii, obiectul urmăririi. Ea este datată și semnată de magistratul care o eliberează și trebuie investită cu sigiliul acestuia.

Ea poate stabili doar acele acte de instrucție, care fac referință direct asupra represiunilor infracțiunii, vizate de urmărirea penală.

Judecătorul de instrucție fixează termenul în care comisia rogatorie trebuie să-i fie returnată, alăturat cu procesele-verbale despre executarea sa, de către ofițerul de urmărire penală. În lipsa unui astfel de termen, cererea trebuie returnată în termen de opt zile de la finisarea acțiunilor executate în virtutea acesteia.

Legea procesual penală a României conține reglementări referitoare la conținutul comisiei rogatorii doar în partea generală a Codului, unde este vorba de comisia rogatorie și delegarea, stabilind că rezoluția sau încheierea prin care s-a dispus comisia rogatorie trebuie să conțină toate lămuririle referitoare la îndeplinirea actului care face obiectul acesteia, iar în cazul când urmează să fie ascultată o persoană, se vor indica și întrebările ce urmează să i se pună

În legătură cu existența diferențelor procesuale, referitoare la criteriile stabilite pentru valabilitatea formei și conținutului cererii, tratarea legislativă expresă a acestui subiect facilitează esențial executarea comisiei rogatorii atât de către partea solicitantă, cât și cea solicitată.

Totodată și calitatea acțiunii procesuale, după cum arată autorul B. Comlev [20, p. 23] în majoritatea cazurilor depinde de calitatea pregătirii cererii de comisie rogatorie, ceea ce înseamnă că persoana care duce urmărirea penală, este obligată să expună în cererea de comisie rogatorie toate acțiunile necesare de executat adresate organului de urmărire penală din statul solicitat, precum și consecutivitatea efectuării lor. În așa mod, cererea de comisie rogatorie trebuie formulată corect, prin indicarea fazei infracțiunii urmărite și concretizarea întrebărilor necesare, luând în considerație că persoana împuternicită în executarea cererii date din statul solicitat, nu cunoaște toate circumstanțele cauzei și nu este în stare să formuleze întrebări suplimentare, să prognozeze răspunsurile posibile, ș. a.

Practica internațională de colaborare reciprocă a statelor în domeniul justiției penale, a impus o abordare mai complexă și mai profundă a conținutului comisiilor rogatorii, suplinind schema elucidată în articolul respectiv 537 CPP al RM cu un șir de alte date importante, de care deseori depinde calitatea, iar uneori și posibilitatea, executării cererii de comisie rogatorie. În special vom face referință aici la scopul cererii și indicarea anumitor termeni. În limita cărora este solicitată executarea comisiei rogatorii, cerința de a judeca scopul solicitării, ce este necesar să obțină partea solicitantă etc.

Relevanță deosebită are la fel și corectitudinea expunerii comisiei rogatorii, datorită faptului că unele state pot accepta cereri cu indicarea procedurii în baza căreia trebuie îndeplinite acestea, dacă există compatibilitate cu legislația internă. Această ordine rezultă din importanța principiului suveranității. Astfel, dacă legislația națională a statului solicită o formă deosebită de fixare sau confirmare a probelor, este binevenit ca acest fapt să fie clar expus în cerere, confirmând admisibilitatea anume acestei forme în procesul național. Republica Moldova acceptă așa modalități de cooperare, aceasta fiind expres reglementată în alin. 4 art. 540. Ținem să menționăm, că în majoritatea cazurilor, îndeosebi dacă partea solicitată este interesată ca probele și mijloacele de probă, dobândite prin intermediul comisiei rogatorii, să fie admisibile în procesul ei național, la cerere sunt anexate prevederile legislative cu referințe la procedură.

În situația când lipsește un acord internațional cu privire la asistență între Republica Moldova și statul solicitant, unicul mijloc de realizare a actului procedural respectiv pe teritoriul țării noastre îl constituie reciprocitatea. Dacă scrisoarea de reciprocitate nu este lovită de condițiile de refuz la asistența juridică internațională, stipulate în legislația națională, și nu contravine obligațiilor internaționale ale Republicii Moldova, efectuarea actului solicitat conform procedurii străine nu întâlnește impedimente.

În schimb actul procedural întocmit în altă țară conform legii acelei țări este valabil în fața organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești din Republica Moldova doar atunci, când executarea se desfășoară în conformitate cu procedura prevăzută de legea națională.

Opinăm asupra faptului, că tratarea detaliată a formei și conținutului cererii de comisie rogatorie este legată de scopul creșterii operativității și calității executării acesteia. Dacă statele CSI cunosc deosebiri esențiale în procedura penală, și în afară aceasta este posibilă soluționarea operativă a chestiunilor ce apar la executare, pentru celelalte state, procesul de acordare a asistenței judiciare este cu mult mai complicat.

Ca rezultat, înaintăm câteva propuneri de lege ferenda la textul art. 537 alin. 1, urmând să fie incluse trei puncte, care ar avea următorul conținut: esența cererii și scopurile pentru care este solicitată executarea activităților procesuale indicate în comisia rogatorie; specificul procesual al anumitor acțiuni de urmărire, respectarea căruia este binevenită și motivele acestuia (asigurarea admisibilității probei); termenul, în care se așteaptă executarea cererii, cu argumentarea limitei de timp.

Plenitudinea ogîndirii tuturor aspectelor în conținutul cererii ar mărturisi o admisibilitate formală a ei și ar mări temeinicia deducțiilor cu privire la fondul cauzei în legătură cu care se face adresare cu comisie rogatorie.

Constatăm, că nerespectarea, sau respectarea parțială, a unei condiții legale referitoare la forma și conținutul comisiei rogatorii, cauzează tergiversarea soluționării cererii, creează impedimente la îndeplinirea corespunzătoare a acesteia, duce la încălcarea principiului operativității procesului penal-factori ce derogă de la scopurile și obiectivele asistenței juridice internațională în materie penală.

Ordinea executării cererii de comisie rogatorie

După cum am menționat, adresarea unui stat către altul privitor la asistența judiciară într-o cauză penală are ca scop reglarea problemelor de bază a procesului penal, inclusiv descoperirea rapidă și completă a infracțiunii, tragerea la răspundere a făptuitorului, asigurarea respectării legii, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată, adică urmărirea echității și a justiției [21, p. 59].

Ipotetic în aceasta sunt cointeresate ambele state, fie că este vorba de statul solicitat, fie de statul solicitant. Dar de fapt, prioritate în această chestiune are statul care efectuează urmărirea penală. Acesta ar efectua desinestătător acțiunile operative de investigație și de urmărire, dar posibilitățile sale sunt limitate de spațiul teritorial, de aceea, exprimându-și respectul față de un stat străin, el se adresează către autoritățile lui în efectuarea acțiunilor procesuale necesare din numele său, respectându-se principiul suveranității statelor.

Partea solicitată va putea să transmită numai copii sau fotocopii certificate pentru conformitate de pe dosarele sau documentele cerute. Totuși, dacă partea

solicitantă cere în mod expres, comunicarea originalelor, se va da curs acestei cereri în măsura posibilității.

În cadrul executării cererii de comisie rogatorie, organul de urmărire penală solicitat folosește legislația țării sale. La solicitarea organului străin, acesta însă poate aplica și normele procesuale ale statului solicitant, dacă ele nu contravin legislației statului solicitat [1].

Din cele expuse mai sus, deducem existența anumitor condiții de formă specifice procedurii de executare a comisiilor rogatorii. Pentru a putea solicita efectuarea unei cereri de asistență în străinătate, este necesar să existe un proces penal în curs, deci organele de urmărire penală să fi dispus începerea urmăririi penale, iar instanța de judecată să fi trecut la efectuarea cercetării judecătorești, în situațiile, când potrivit legii se cer anumite condiții cu privire la începerea urmăririi penale și anume: existența plângerii prealabile, sesizarea organului de urmărire penală în modul prevăzut de art. 262 și 273 CPP, etc.

Pentru a proceda la executarea unei comisii rogatorii din străinătate, organul judiciar național trebuie să fie sesizat după caz, de către Procuratura Generală sau de către Ministerul Justiției, cu cererea privind acordarea asistenței juridice, adresată de organele judiciare din străinătate.

Deoarece comisia rogatorie internațională este de două feluri, după cum actele procedurale sunt efectuate în străinătate sau în țara noastră [22, p. 882], ea poate interveni în două situații, desfășurarea activității procesuale fiind diferită după cum ne aflăm în prezenta uneia sau alteia dintre acestea [18, p. 409].

Executarea comisiei rogatorii în străinătate se efectuează în baza legislației statului solicitat, cu excepția cazurilor când expres este stabilită o altă procedură, după cum am arătat mai sus.

În ceea ce privește, executarea în Republica Moldova a comisiei rogatorii cerute de organele din străinătate, vom face trimitere la prevederile CPP al Republicii Moldova, art. 536 alin. 2.

Cererea de audierea a martorului sau expertului se execută în toate cazurile de către judecătorul de instrucție. Aceste atribuții îi sunt atribuite prin art. 105 și 110 CPP al RM, ce reglementează modalitatea de bază și modalitățile speciale de audiere a martorului. Condiția imperativă impusă de alin. 3 al art. 540 are ca scop reducerea la minim a posibilității lovirii actului procedural de nulitate, majorând valoarea lui probantă.

Aliniatul 5 al art. 540 stabilește, că la executarea comisiei rogatorii pot asista reprezentanți ai statului străin sau a instanței internaționale dacă aceasta este prevăzut de tratatul internațional respectiv sau de o obligație scrisă în condiții de reciprocitate, în asemenea caz, la cererea părții solicitante, organul căruia îi revine executarea comisiei rogatorii informează partea solicitantă despre timpul, locul și termenul executării comisiei rogatorii cu scopul ca partea interesată să poată asista.

Considerăm că această regulă rezultă din prevederile art. 4 al Convenției Europene, care stabilește: „dacă Partea solicitantă o cere în mod expres, Partea solicitată o va informa, despre data și locul îndeplinirii comisiei rogatorii. Autoritățile și persoanele în cauză vor putea să asiste la îndeplinirea cererii dacă partea solicitată consimte la aceasta”.

Prevederi similare sunt formulate și în textul Convenției CSI (art. 8 alin. 3), alte acte internaționale la care Republica Moldova este parte [1].

Dacă adresa persoanei în privința căreia se solicită executarea comisiei rogatorii este indicată greșit, organul căruia îi revine executarea ia măsurile respective în scopul stabilirii adresei. În cazul în care stabilirea adresei nu este posibilă, despre aceasta se anunță partea solicitantă (art. 540 alin. 6). În situația când nu este cunoscută adresa destinatarului sau aceasta este indicată greșit, organul judiciar al Republicii Moldova este obligat să adreseze o interpelare Biroului Republican de Adrese, în cazul persoanelor fizice, și Camerei înregistrării de Stat de pe lângă Ministerului Tehnologii Informaționale, în cazul persoanelor juridice.

Paragraful final al art. 540 CPP al RM stabilește, că în cazul în care cererea de comisie rogatorie nu poate fi executată, documentele primite se restituie părții solicitante prin intermediul instituțiilor de la care le-a primii, cu indicarea motivelor care au împiedicat executarea. Cererea de comisie rogatorie și documentele anexate se restituie și în cazurile de refuz în temeiurile prevăzute de art. 534.

Aici aducem exemplul scrisorii de înștiințare parvenite de la Ministerul Justiției al Republicii Ucraina în adresa Ministerului Justiției al Republicii Moldova, prin care se comunică: „Ministerul Justiției al Ucrainei vă comunică despre executarea comisiei rogatorii solicitată de judecătoria Nisporeni, Republica Moldova despre înmânarea actelor judecătorești cetățenilor A; B; C; D; E; F; G; H. Comisia rogatorie nu a fost posibil de realizat în partea ce ține de înmânarea actelor cetățenilor I; J; K., în legătură cu faptul că aceștia nu locuiesc pe adresele indicate” [24].

Concluzii. Generalizând cele expuse, conchidem că, este foarte importantă determinarea corectă a organelor special abilitate în soluționarea cererilor de comisie rogatorie, cât și a organelor centrale și judiciare competente în a primi, executa și transmite sau adresa cereri de comisie rogatorie. Nerespectarea, sau respectarea parțială, a unei condiții legale referitoare la forma și conținutul comisiei rogatorii, cauzează tergiversarea soluționării cererii, creează impedimente la îndeplinirea corespunzătoare a acesteia, duce la încălcarea principiului operativității procesului penal - factori ce derogă de la scopurile și obiectivele asistenței juridice internațională în materie penală. Considerăm că cunoașterea acestor momente atât din punct teoretic, cât și practic duce la perceperea amplă a instituției comisiei rogatorii și va contribui practicienilor la ridicarea calității acordării asistenței judiciare internaționale.

Referințe bibliografice:

1. Acord de colaborare între țările CSI privind lupta cu infracțiunile în domeniul informaticii. Minsk, 1.06. 2001. În: Tratatate internațional (ediția oficială), 2001, vol. 23, 124 p.
2. Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală, adoptată la Strasbourg la 20.04.1959, ratificată prin Legea Republicii Moldova, nr. 320-XVI din 03.11.2006 în vigoare pentru Republica Moldova din 24.11.2006. În: Tratatate internațional (ediția oficială), 2006, vol. 33, 246 p.
3. Tratat din 06.07.1996 între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală, ratificat prin Hot. Pari. nr. 1018/XIII din 03.12.1996. În: Tratatate internațional (ediția oficială), 1999, vol. 20, 364 p.
4. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
5. Legea nr. 236 din 09.12.1998 pentru ratificarea Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală, adoptată la Strasbourg la 20.04.1959, și a Protocolului adițional la Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală, adoptat la Strasbourg la 17.03.1978. În: Monitorul Oficial nr. 492 din 21.12.1998.
6. Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală nr. 133 I -XIII. adoptată la 21.09.1997. promulgată la 26.09.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 71 din 30.10.1997.
7. Hotărârrii Guvernului Republicii Moldova nr. 698 din 3.06.2002 despre inițierea negocierilor asupra proiectului Acordului interministerial de colaborare în domeniul justiției. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 209 din 25.07.2014.
8. Decizia referitoare la înființarea Consiliul coordonator al procurorilor generali al Țărilor CSI, Moscova. 25.01.2000.
9. Barac L. Constantele și variabilele dreptului penal. București: All Beck, 2001. 284 p.
10. Bostan G., Lupan O., Mironov V., Nagacevschi V. Ghidul privind aplicarea Convenției CSI cu privire la asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale. Chișinău: ARC, 2000. 346 p.
11. Божьева В. П. Уголовный процесс, под ред. 3-е изд. Москва: Спарк, 2002. 653 с.
12. Савицкий, В. М., Мельникова Э. Б. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества. Москва: БЕК, 1995. 195 с.

13. Căpâțână O., Ianculescu D. Comisiile rogatorii internaționale în materie civilă. *Revista Română de Drept*, nr. 6/1982, pp. 38-51.
14. Савицкий В. М., Мельникова Э. Б. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества. Москва: БЕК, 1995. 195 с.
15. Смирнов Л. В., Калиновский К. Б. Комментарии к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Питер: СПб, 2004. 805 с.
16. Демин Ю. Г. Статус дипломатических представительств и их персонала. Учебное пособие. Москва: Юрлит-Информ, 1995. 249 с.
17. Dicționar explicativ al limbii române. Ediția a II. București: Univers, 1998. 201 p.
18. Dongororoz V. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială, vol. II. București: Academiei, 2016. 300 p.
19. Dongoroz V., Kahake S., Antoniu G., et. al. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală. București: Științifică, 2014. 409 p.
20. Колибак К. Выдача обвиняемых и осуждённых по международным договорам России. Москва: БЕК, 1996. 29 с.
21. Комлев Б. Исключение доказательств, полученных в других государствах, из процесса доказывания, *Законость*, № 3, 1998, сс. 23-29.
22. Милничук В. В. Институт взаимной правовой помощи по уголовным делам. Москва: Юрлит-Информ, 2001. 83 с.
23. Neagu I. Drept procesual penal. Tratat. București: Global LEX, 2002. 391 p.
24. Programul de dezvoltare strategică a Ministerului Justiției a Republicii Moldova pe 2012-2014. Chișinău, 2014. 17 p.
25. Secția asistență juridică internațională și integrare europeană. Activitatea de cooperare internațională, asistență juridică în materie penală și elaborare legislativă, pe 2010. [accesat 06.05.2022]. Disponibil: <http://www.procuratura.md> p.6
26. Volonciu N. Tratat de procedură penală, partea specială, vol. II. București: Paideia, 1996. 484 p.